

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Irena ČECHALOVÁ

III. ročník – kombinované studium

Obor: Pedagogika – sociální práce

**DOBROVOLNICKÁ PRÁCE
V NÁVAZNOSTI NA DÁVKY V HMOTNÉ NOUZI**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. Mgr. Miroslav Dopita, Ph.D.

Olomouc 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedené literatury, pramenů a elektronických zdrojů.

V Olomouci dne 17. května 2011

Irena Čechalová

Poděkování

Děkuji doc. Mgr. Miroslavu Dopitovi, Ph.D. za odborné vedení práce a poskytnutí cenných rad, které přispěly k vytvoření této bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	5
1 DOBROVOLNICTVÍ	6
1.1 Historie dobrovolnictví	6
1.2 Vymezení dobrovolníka	8
2 LEGISLATIVA K DOBROVOLNICTVÍ A HMOTNÉ NOUZI	12
2.1 Všeobecná deklarace dobrovolnictví	12
2.2 Zákon o dobrovolnické službě	13
2.2 Zákon o hmotné nouzi	15
2.3 Zákon o hmotné nouzi a dobrovolnická služba	18
3 DÁVKY V HMOTNÉ NOUZI A DOBROVOLNICTVÍ	21
3.1 Osoby pobírající dávky v hmotné nouzi a dobrovolnické práce	21
3.2 Výkon dobrovolnické služby v zařízení sociálních služeb	23
3.3 Osoby pobírající dávky v hmotné nouzi jako dobrovolníci	24
3.4 Rozbor konkrétních případů/ kasuistik	27
ZÁVĚR	32
SEZNAM LITERATURY A ZDROJŮ	33
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	35
VYSVĚTLIVKY ZKRATEK	36
ANOTACE	37

ÚVOD

Sociální pomoc je základem současné sociální politiky ČR, která pomáhá občanům formou dávek a služeb a je poskytována osobám, které se nacházejí v hmotné nouzi. Jedná se o specifickou sociální situaci, v níž se osoba nachází, a tato situace je charakterizována nedostatkem finančních prostředků k uspokojování základních životních potřeb, jak finančních prostředků, tak i ostatních předmětů, které ke svému životu potřebuje.

Ve své bakalářské práci se zabývám možností využívání dobrovolnické služby jako formy krátkodobého zaměstnání osob v hmotné nouzi. Jedná se o možnost zachování pracovních dovedností u osob dlouhodobě setrvávajících na dávkách v hmotné nouzi. Dlouhodobou nezaměstnaností uhasínají pracovní návyky, dostavuje se menší motivace znovu se zařadit do pracovního procesu. Jelikož se jedná o zavedení nového institutu na základě platnosti novely zákona o hmotné nouzi, jejíž účinnost je od 1. 1. 2009, je důležité vysvětlit základní pojmy dobrovolnické služby a obsah zákona o hmotné nouzi.

Novela zákona o hmotné nouzi umožňuje příjemcům dávek, kteří je pobírají déle než 6 měsíců, účastnit se na veřejné či dobrovolnické službě, nejméně v počtu 20 hodin, a tím si zajistit životní minimum. Ne každý z příjemců dávek je vhodný pro zařazení do dobrovolnické služby, je nutné znát konkrétního klienta a následně mu poradit, jaké má možnosti sociální pomoci.

Cílem práce je analýza možností uživatelů sociálních dávek zajistit si způsobilost k soběstačnému životu s využitím aktivní snahy příjemce sociální pomoci a jeho odpovědnosti za sebe a svoji rodinu v rámci působnosti pověřeného úřadu ve Starém Městě. Výzkum se pak zaměřuje na využívání dobrovolnické práce u osob pobírajících dávky v hmotné nouzi, která jim poskytne možnost pobírat dávku ve stávající výši nebo i její možné navýšení a zároveň přispěje k odstranění důsledků jejich dlouhodobé nezaměstnanosti. Výzkumný soubor tvoří klienti hospodářsko-správního odboru, sociálního oddělení ve Starém Městě, kde pracují.

1 DOBROVOLNICTVÍ

Dobrovolnictví je fenoménem, který není v českých zemích tak úplně nový. Jeho kořeny sahají přinejmenším do středověku a v posledních dvaceti letech se označení „dobrovolník“ opět objevuje v naší slovní zásobě.

1.1 Historie dobrovolnictví

Historii dobrovolnictví nelze sledovat odtrženě od vývoje neziskového sektoru a institucí, které mají svým posláním a činností k činnosti dobrovolníků nejbližší, tedy takových institucí, které dnes označujeme jako neziskové organizace.

V této části se soustředím na historii dobrovolnictví ve společném kontextu se vznikem, rozvojem a růstem, ale i zánikem tohoto typu organizací. Počátek dobrovolnictví souvisí s aktivitami spojenými s působením církve, a to zejména ve středověku. Pomoc bližnímu je zakotvena přímo v základních křesťanských pravidlech každodenního života křesťana. Dobrovolnická práce však byla většinou organizována představiteli církve – duchovními, kde ji vykonávali z pozice duchovního, dá se říci jako součást povolání (Historie dobrovolnictví, www.dobrovolnik.cz/informace/historie-dobrovolnictvi).

Dalším důležitým impulsem rozvoje byla doba národního obrození, celková modernizace a liberalizace veřejného života. V 19. století vznikaly spolky, různé nadace a společnosti podporující rozvoj vědy, kultury, umění a vzdělávání. Tyto spolky byly založeny na dobrovolné práci, členství. Být součástí některé z těchto aktivit bylo pokládáno za čest nebo za vlasteneckou povinnost.

Po vzniku samostatného Československa se dobročinnost ještě více rozšířila. Dobrovolné organizace se členily do různých forem např. soukromé, obecní, náboženské až po tzv. spolky polooficiální, které byly pověřeny poměrně širokými kompetencemi (péče o mládež, Masarykova liga proti TBC, Československý červený kříž). Tyto dobrovolnické organizace byly bohatě strukturovány, byly zde zastoupeny sítě menších organizací a poboček až po okresní či zemská ústředí (Tošner, Sozanská, 2002).

Okupace toto období rozvoje přerušila a k obnově nedošlo ani po druhé světové válce. Následně nastolený politický režim nezávislé organizace nezrušil, ale díky silné ideologizaci byl tento pojem vnímán spíše jako vynucovaná aktivita, která by

měla být potlačována. Veškerá dobrovolnická činnost byla využita k budování socialismu, a to znamenalo úpadek dobrovolnických aktivit v sociálních službách. Majetek spolků a nadací byl konfiskován (Tošner, Sozanská, 2002).

Až rok 1989 otevřel prostor obnovy dřívějších spolků a organizací, přinesl zakládání řady nových. Začíná prudký rozvoj neziskového sektoru, kdy jsou obnoveny spolky a sdružení potlačené minulým režimem, některé z nich získaly v rámci restituce původní majetek, který jim pomohl pokračovat znovu v činnosti. Vedle nich vzniklo mnoho nových neziskových organizací, které neměly žádný majetek a stavěly svoji činnost na lidském nadšení a pomoci dobrovolníků. Můžeme sem zařadit i organizace s charitativním a sociálním a zdravotním zaměřením, které se snaží pomáhat svým členům, kteří jsou nějakým způsobem ve společnosti znevýhodněni. Oblast neziskového sektoru s oblastí dobrovolnictví však stále zůstává v pozadí zájmu veřejnosti. Je zde nutná publicita dobrovolné činnosti, která na příkladech ukazuje, že přínos má nejen její příjemce, ale zároveň i dobrovolník, který získává nové zkušenosti, dovednosti, přátele, ale zároveň mu dobrovolnictví pomáhá aktivně přežít dobu dlouhodobější nezaměstnanosti. Posun v práci dobrovolníků přináší rok 2001 – Mezinárodní rok dobrovolníků, kdy se začalo pracovat na právní úpravě dobrovolnictví (Tošner, Sozanská, 2002).

Důležité je si uvědomit, že lidé si pomáhají od nepaměti, solidarita a vzájemná pomoc tvoří základ lidské existence. Každý z nás je v životě někdy dobrovolníkem. Těžko se nachází hranice mezi pomocí mezi příbuznými, sousedy, kterým je nabízena pomoc a dobrovolnou prací pro školu nebo organizaci (Tošner, www.dobrovolnik.cz/oblasti_dobrovolnictvi/druhy-dobrovolniku).

Jiří Tošner (2002) uvádí, že v současnosti je naší společností dobrovolnictví chápáno jako něco, co mělo odejít spolu se socialismem, nebo co se nehodí pro osamělé a zakomplexované lidi. Je proto nutné tyto mýty vyvrátit a naopak zdůraznit principy, na základě kterých může dobrovolnictví nejen pomáhat potřebným, ale zároveň přispívat k mravní rehabilitaci národa.

„Evropská unie věnuje v sociální oblasti pozornost aktuálním otázkám, jako je boj proti nezaměstnanosti, chudobě a sociálnímu vyloučení. Důležitost těchto programů roste i v České republice. Jednou z cest vedoucích ke zmírňování následků nezaměstnanosti je zapojení nezaměstnaných do dobrovolné činnosti.

Rizikovými skupinami jsou především mladí lidé bez praxe, ženy s malými dětmi, osoby s nízkou kvalifikací a osoby zdravotně postižené“ (Tošner, Sozanská, 2002, s. 125, 126).

Řada neziskových organizací ve svých dobrovolnických centrech nabízí nezaměstnaným formou dobrovolnické práce možnost začlenit se znovu do společnosti. Dobrovolná práce může nezaměstnaným přinést nové zkušenosti a dovednosti, pomůže jim k navrácení pracovních návyků, a někdy i částečně k řešení problému nezaměstnanosti.

1.2 Vymezení dobrovolníka

Pokud se probíráme literaturou, abychom si utvořili náhled, co je to vlastně dobrovolnictví, zjistíme, že existuje několik podob dobrovolnictví. Úplně prvotně se můžeme seznámit s pomocí mezi nejbližšími v rodině, kamarády nebo sousedy. Tuto pomoc spíše nazveme jako občanskou nebo sousedskou výpomoc. Motivy lidí navzájem si pomáhat, chovat se k sobě přátelsky nebo naopak ubližovat si, utvářejí celé lidské dějiny. Na těchto pozitivních či negativních náhledech lidských povah jsou postaveny ideologie, které jsou založeny na solidaritě a vzájemné pomoci.

Veřejně prospěšné dobrovolnictví zajišťují neziskové organizace a dobrovolnická centra. Je zde řada podobných rysů jako u občanské výpomoci, ale zároveň je charakterizována i dalšími znaky. *„Role dobrovolníka je vymezována tak, aby se příjemce dobrovolné pomoci na ni mohl v dohodnutém čase spolehnout. Proto partnerem dobrovolníka je obvykle organizace, která mu nabídne příležitost k dobrovolné činnosti“ (Tošner, Sozanská, 2002, s. 36, 37).*

Dobrovolník je v definici podle Tošnera a Sozanské (2002, s. 35) *„člověk, který bez nároku na finanční odměnu poskytuje svůj čas, svoji energii, vědomosti a dovednosti ve prospěch ostatních lidí či společnosti“.*

Podle Michala Novotného a Ivany Staré (2001, s. 4) je dobrovolníkem: *„každý, kdo ze své dobré vůle, ve svém volném čase a bez nároku na finanční odměnu vykonává činnost ve prospěch jiných lidí“.*

V zákonu o dobrovolnické službě (2002, § 3) je pojem dobrovolník vymezen takto: *„Je-li fyzická osoba v pracovně právním vztahu, služebním poměru, členském poměru nebo je-li žákem nebo studentem, vykonává jako dobrovolník dobrovolnickou*

službu mimo svůj pracovněprávní vztah, služební poměr, členský poměr, školní vzdělávání nebo studium.“

Jiří Tošner a Olga Sozanská (2002, s. 38) uvádějí několik **typů dobrovolnické služby**, a to z hlediska:

- historického vývoje
  - evropský – vývojově starší – model dobrovolnictví, kde se dobrovolníci setkávají v přirozeném společenství např. sportovních, církevních nebo jiných organizací;
  - americkém (manažerském) modelu, zde pracují s dobrovolníky již profesionálně vedená centra.
- cesty, kterou se dobrovolnictví ubírá
  - dobrovolnictví „zdola nahoru“, které je založené na neformální skupině, která má společnou činnost, postupně přechází k neformální strukturované skupině a může vyústit až k registrované neziskové organizaci nebo
  - dobrovolnictví „zvenčí dovnitř“, zde již pracují profesionálové, kteří se učí s dobrovolníky spolupracovat či stávající práci lépe organizovat.
- podle role, kterou dobrovolnictví hraje
  - dobrovolníci se mohou podílet na naplňování hlavních cílů organizace, bez jejich účasti by nebylo možné realizovat příležitostné akce, kterými se organizace prezentuje a tím i naplňuje své poslání;
  - dobrovolníci také vykonávají činnost spolu s profesionálními zaměstnanci, tato dobrovolná činnost není základem provozu organizace, ale může pomáhat snížit finanční náklady;
  - další rolí dobrovolníka je činnost, která pro organizaci není nepostradatelná, ale pomáhá zkvalitňovat poskytované služby.
- z hlediska časového vymezení
  - jednorázové akce - dobrovolník se zapojí do akce, která se pořádá jednou či několikrát do roka (sbírky, kampaně, koncerty);
  - dlouhodobá dobrovolná pomoc – práce poskytovaná pravidelně a opakovaně;
  - dobrovolná služba, tuto chápeme jako dobrovolný závazek se věnovat dobrovolné práci dlouhodobě, a to většinou mimo svoji zemi.

S dobrovolníky se můžeme setkávat v různých nestátních neziskových organizacích - občanských sdruženích, zařízeních církví a také v obecně prospěšných společnostech. Cíle a poslání se liší, jedno však mají společné. Finanční zisk není cílem dobrovolnické činnosti, ale v některých případech pouze prostředek k naplnění cíle.

Nejčastější rozdělení oblastí, kde se dobrovolnická služba či práce vyskytuje:

- humanitární oblast a ochrana lidských práv;
- sportovní oblast;
- oblast kultury;
- ochrana životního prostředí;
- vzdělávací a sportovní oblast;
- zdravotní a sociální oblast.

Pro výkon dobrovolnické činnosti je důležité znát motiv dobrovolné práce. Jiří Tošner a Olga Sozanská (2002) tvrdí, že dobrovolníkem se může stát kdokoliv. Pro každého člověka může v životě nastat období, kdy má pocit potřeby pomáhat druhým a tím se mu otevře nová životní cesta, ale ne každý si tuto chvíli uvědomí a využije ji - a to je role dobrovolnických center.

Rádce pro neziskové organizace – (Sborník pracovních materiálů moderní školy pro neziskovky, s. 148) uvádí následující motivace:

- pomoc druhým jako taková – altruismus;
- spokojenost na duši;
- poznání nových lidí;
- zvýšení odbornosti/praxe v oboru;
- relaxace od stereotypu (změna životního stylu);
- osobní zainteresovanost (postižení v rodině, vazby na region, místo bydliště);
- náboženské přesvědčení;
- snah o změnu stávajícího stavu v určité oblasti;
- dobrovolná „povinnost“;
- „povinnost“ vrátit, co jsem dostal;
- osobní vazby na dobrovolníky (známí, přátelé, příbuzní);
- zájem o získání nových poznatků;
- efektivní využití volného času.

Je nutné však si uvědomit, že ne každý motiv dobrovolníka musí být prospěšný pro ostatní. Petra Vitoušová (1998) uvádí, že každý, kdo zodpovídá za práci dobrovolníka, by měl být informován o existenci motivů, které jsou pro tuto dobrovolnickou službu jiným lidem nebezpečné. Důležité je umět včas tyto motivy rozpoznat a zájemce s těmito negativními motivy korektně odmítnout. Každá nezisková organizace by měla věnovat zvýšenou pozornost následujícím devíti motivům uchazečů o dobrovolnickou práci:

1. Soucit vedoucí k degradaci klienta.
2. Služba vycházející z pocitu povinnosti.
3. Zbytečná a nepřiměřená zvědavost.
4. Snaha něco si zasloužit.
5. Osamělost a tím touha navázat přátelství.
6. Pocit nenahraditelnosti.
7. Nenaplněná sebeúcta s poznáním ještě ubožejších lidí.
8. Touha panovačnosti a ovládnutí jiných.
9. Potlačení svého osobního neštěstí a zároveň snaha nalézt vlastní duševní rovnováhu.

Ve všech uvedených případech deklarovaná snaha pomoci může zakrývat skutečnou touhu po moci nad někým druhým. Pokud tento nebezpečný motiv je velmi silný nebo je v kombinaci s dalším negativním motivem, může znatelně poškodit klienta a vztahy mezi členy dobrovolnického týmu.

2 LEGISLATIVA K DOBROVOLNICTVÍ A HMOTNÉ NOUZI

Po roce 1989 prošla česká společnost obdobím hledání vlastní identity. Základní ideou společnosti byla vzájemná solidarita a spolupráce svobodných a plnoprávných občanů. Společnost získává opět zkušenost s individualismem a orientací na konzumní způsob života, začíná se projevovat zájem občanů o jiný životní styl a rozvoj humanistických hodnot. Je znovuobjevena touha pomáhat ostatním, zvláště lidem slabším, nacházejících se z různých důvodů v obtížích, které nejsou sami schopni řešit. V tomto období dochází k velkému rozvoji neziskového sektoru. Je obnovena celá řada sdružení a spolků, které byly potlačovány komunistickým režimem. V rámci restitucí získávají zpět svůj majetek a mohou tak pokračovat ve své činnosti. Vedle těchto spolků a sdružení vznikají nové organizace, které nemají žádný majetek, proto stavějí svoji činnost na lidském nadšení a pomoci dobrovolníků.

Zákonná úprava dobrovolnictví však až do roku 2002 nebyla zakotvena v žádném právním dokumentu České republiky, proto bylo velmi problematické vymezení charakteristiky, práv a povinností práce v dobrovolnictví (Tošner, Sozanská, 2002).

Rozvoji dobrovolnictví, kromě tisíců dobrovolníků, pomohl od roku 2003 platný zákon 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě – byl to první legislativní počín, kterým vzal stát na vědomí, že dobrovolná činnost má své postavení ve společnosti.

2.1 Všeobecná deklarace dobrovolnictví

Všeobecná deklarace dobrovolnictví byla schválena v roce 2001 mezinárodní správní radou IAVE (mezinárodní asociace pro dobrovolnické úsilí) na 16. světové konferenci v Amsterdamu.

Její obsahem je vyzdvižení přínosu dobrovolnictví. Podporuje právo všech žen, mužů a dětí svobodně se sdružovat a dobrovolně pracovat bez ohledu na jejich kulturní a etnický původ, věk, pohlaví, společenské a ekonomické postavení. Deklarace se také zabývá povinnostmi dobrovolníků, organizací a komunit, jako je vytváření vhodného prostředí pro dobrovolnickou práci, vhodného vzdělávání aj.

Prostřednictvím této deklarace jsou vyzýváni jak dobrovolníci, tak i představitelé vlády, církví, nestátních organizací, firemního podnikání, vzdělávání, aby podporovali a plnili úkoly vedoucí k propagaci dobrovolnictví.

V závěru deklarace je uvedeno: „*IAVE vyzývá dobrovolníky a vedoucí představitelé ze všech oblastí na celém světě, aby se partnersky spojili na propagaci a podporu účinného, všem přístupného dobrovolnictví, symbolu solidarity všech lidí a národů. IAVE vyzývá globální komunitu dobrovolníků, aby tuto Všeobecnou deklaraci o dobrovolnictví studovali a diskutovali o ní, schválili ji a naplnili*“ (Všeobecná deklarace o dobrovolnictví, www.dobrovolnik.cz/oblasti-dobrovolnictvi/vseobecna-deklarace-o-dobrovolnictvi).

2.2 Zákon o dobrovolnické službě

Dobrovolnická služba je definována zákonem č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě), ve znění pozdějších předpisů. Účinnost tohoto zákona je od 1. 1. 2003.

V zákoně je již uveden vzájemně provázaný systém podmínek, za kterých stát podpoří dobrovolnickou službu organizovanou podle tohoto zákona. Umožňuje občanským sdružením, církvím, náboženským společnostem, obecně prospěšným společnostem a právnickým osobám dosáhnout na udělení akreditace pro oblast dobrovolnické služby.

O akreditaci mohou požádat jen ty organizace, kde činnost dobrovolníků je vykonávána na základě podmínek stanovených zákonem (§ 2 zák. č. 198/2002 Sb.):

„(1) dobrovolnickou službou je činnost, při níž dobrovolník poskytuje

a) *pomoc nezaměstnaným, osobám sociálně slabým, zdravotně postiženým, seniorům, příslušníkům národnostních menšin, imigrantům, osobám po výkonu trestu odnětí svobody, osobám drogově závislým, osobám trpícím domácím násilím, jakož i pomoc při péči o děti, mládež a rodiny, v jejich volném čase.*

b) *pomoc při přírodních, ekologických nebo humanitárních katastrofách, při ochraně a zlepšování životního prostředí, při péči o zachování kulturního*

dědictví, při pořádání kulturních nebo sbírkových charitativních akcí pro uvedené v písmenu a), nebo

c) pomoc při uskutečňování rozvojových programů a v rámci operací, projektů a programů mezinárodních operací a institucí, včetně mezinárodních nevládních organizací“

Tento zákon upravuje, že dobrovolníkem se může stát fyzická osoba starší 15 let (pokud se jedná o výkon dobrovolníka na území ČR, musí zde však být souhlas zákonného zástupce, neboť tyto osoby nemají plnou způsobilost k právním úkonům) nebo osoba starší 18 let (výkon dobrovolnické služby v zahraničí).

Dobrovolnická služba je vykonávána na základě smlouvy uzavřené s vysílající organizací, která podle tohoto zákona je právnická osoba se sídlem v České republice. Tato dobrovolníky vybírá, eviduje, připravuje pro výkon dobrovolnické služby a uzavírá s nimi smlouvy. Podmínka je, že právnická osoba má udělenou akreditaci.

Zákon č. 198/2002 Sb. také dále vymezuje další povinné náležitosti smluv, zvláště pokud jde o vysílání dobrovolníka do zahraničí. Rovněž musí být uzavřena smlouva mezi vysílající a přijímající organizací.

Ze zákona vyplývá, že dobrovolník nemá právo na odměnu, může mu být však hrazeno kapesné, cestovné a stravné.

V paragrafu 6 zákona o dobrovolnické službě je hovořeno o udělení akreditace vysílající organizaci, kterou přiděluje Ministerstvo vnitra ČR. O pravidlech přidělování akreditací bude zmíněno dále.

Ve druhé části zákona jsou uvedeny změny zákona o zdravotním pojištění a třetí část zákona obsahuje změny zákona o důchodovém pojištění. Část čtvrtá doplňuje změnu zákona o zaměstnanosti.

Zákon o dobrovolnické službě upravuje i otázku dotací. Poskytnutí dotace je nenárokové, může si o ně požádat vysílající organizace. Přidělenou dotaci může následně použít vysílací organizace na úhradu pojistného na pojištění odpovědnosti za škody způsobené dobrovolníky. Dotace se přiděluje zálohově a následně po skončení kalendářního roku se zúčtovává.

Pro získání **akreditace dobrovolnické služby** vydalo Ministerstvo vnitra ČR Pravidla pro udělování akreditací vysílajícím organizacím v oblasti dobrovolnické služby. V těch pravidlech je uvedeno, že akreditace se uděluje na základě zákona č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů. Uděluje

se na dobu 3 let ode dne vystavení rozhodnutí o udělení akreditace. Platnost nemůže být prodloužena, po jejím skončení musí být podána nová žádost. Termín není stanoven, může se podávat v průběhu celého kalendářního roku. Ministerstvo vnitra ČR rozhoduje na návrh akreditační komise, která je poradním orgánem Ministerstva vnitra ČR, má 9 členů a je složena ze zástupců: Ministerstva zahraničních věcí ČR, Ministerstva vnitra ČR, Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva zdravotnictví ČR, Ministerstva kultury ČR, Ministerstva životního prostředí ČR, Ministerstva financí ČR a zástupce Rady vlády pro neziskové organizace.

Ministerstvo vnitra následně posoudí návrhy akreditační komise a rozhodne o udělení či neudělení akreditace, o čemž vystaví „**Rozhodnutí**“. Při řízení se postupuje podle správního řádu. Proti tomuto rozhodnutí je možné podat do 15 dnů od jeho doručení rozklad k ministru vnitra.

Žadatelem o udělení akreditace jsou společnosti, které jsou uvedeny v zákoně o dobrovolnické službě. Pravidla vymezující jaké podmínky jsou opravňující k podání žádosti o akreditaci.

Jsou zde uvedeny náležitosti žádosti o udělení akreditace, jako je uvedení povahy dobrovolnické služby, vymezení předmětu, místa a doby výkonu dobrovolnické služby, způsob přípravy dobrovolníků, způsob finančního krytí apod. Úplné a aktuální znění Pravidel pro udělování akreditace je dostupné na internetových stránkách Ministerstva vnitra ČR (Ministerstvo vnitra ČR. Seznam akreditovaných projektů. www.mvcr.cz/clanek/seznam-akreditovanych-projektu)

2.2 Zákon o hmotné nouzi

Stav hmotné nouze je situace, v níž se nachází občan, jehož základní životní podmínky nejsou zabezpečovány dostatečnými příjmy a nemůže si je vzhledem k věku, zdravotnímu stavu nebo z jiných vážných důvodů zajistit vlastním přičiněním nebo za pomoci své rodiny (Tomeš, 2010)

Základními životními podmínkami pro účely pomoci v hmotné nouzi se rozumí základní podmínky biologické, psychické a sociální. Neznamená však, že každý občan v hmotné nouzi má automaticky právo na peněžní dávku nebo jiné věcné plnění ze systému hmotné nouze. Má však právo na poskytnutí sociálního

poradenství, tzn. poskytnutí základních informací o možnostech prevence situace hmotné nouze a jejího řešení. Hmotná nouze legislativně je řešena zákonem o hmotné nouzi č. 111/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Parlament České republiky schválil v březnu 2006 zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, jehož účinnost nastala 1. 1. 2007. Tento zákon nově stanovuje podmínky pro pomoc osobám v hmotné nouzi. Systém pomoci v hmotné nouzi je moderním systémem pomoci osobám s nedostatečnými příjmy, motivující tyto osoby k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojení životních potřeb. Zabráňuje jejich sociálnímu vyloučení. Jedná se o jednotný systém na celém území České republiky.

Vychází z principu, že každá osoba, která pracuje, se musí mít lépe než ta, která nepracuje, popřípadě se práci vyhýbá. Nedílnou součástí pomoci v hmotné nouzi je sociální práce s klienty.

Zákon stanovuje sedm situací spojených s nedostatečným zabezpečením základní obživy, bydlení a mimořádnými událostmi. Nastanou-li, je osoba či rodina v hmotné nouzi a má nárok na pomoc.

Jde v zásadě o situace, kdy osoba či rodina nemá dostatečné příjmy a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb. Přitom se posuzuje, zda si osoba příjem nemůže zvýšit vzhledem ke svému věku, zdravotnímu stavu nebo z jiných vážných důvodů vlastním přičiněním a zda je zabezpečení jejich základních životních potřeb vážně ohroženo.

Zákon zároveň napomáhá řešení některých nárazových životních situací, které nelze vyřešit jinak, než okamžitou peněžní pomocí. Důležité je, že každá osoba má nárok na poskytnutí základních informací, které vedou nejenom k řešení její situace hmotné nouze, ale i k předcházení jejího vzniku.

Výše uvedený zákon řeší tři druhy dávek v hmotné nouzi:

1. příspěvek na živobytí,
2. doplatek na bydlení,
3. mimořádná okamžitá pomoc.

O dávkách pomoci v hmotné nouzi rozhodují a vyplácejí je pověřené úřady. Tyto úřady jsou povinny poskytnout informace o pomoci v hmotné nouzi v jednotlivých případech.

Nejdůležitější a základní dávkou pomoci v hmotné nouzi je **příspěvek na živobytí**, který řeší nedostatečný příjem osoby či rodiny.

V praxi to znamená, že pokud po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje příjem osoby či rodiny částky živobytí, vzniká této osobě či rodině nárok na příspěvek na živobytí.

Živobytí osoby či rodiny je stanoveno na základě posouzení, jaký má osoba či rodina příjem a zda si jej může zvýšit. Jedná se o posouzení majetkových poměrů a zhodnocení dalších okolností, které výši částky živobytí mohou navýšit (aktivní snaha si najít zaměstnání, dlouhodobé setrvávání ve stavu hmotné nouze, dietní stravování, veřejná či dobrovolnická služba).

Částka živobytí se odvíjí od částek životního minima, které je stanoveno zákonem č. 110/2006 S., o životním a existenčním minimu:

TABULKA č. 1: Částky životního minima (v Kč za měsíc)

pro jednotlivce	3 126,00 Kč
pro první dospělou osobu v domácnosti	2 880,00 Kč
pro druhou a další dospělou osobu v domácnosti	2 600,00 Kč
pro nezaopatřené dítě ve věku do 6 let	1 600,00 Kč
6 až 15 let	1 960,00 Kč
15 až 26 let	2 250,00 Kč

Zdroj: vlastní zpracování na základě definice MPSV. Životní a existenční minimum. Dostupné na WWW: < <http://www.mpsv.cz/cs/3213> >.

TABULKA č. 2: Částka existenčního minima (v Kč za měsíc)

existenční minimum	2 020,00 Kč
--------------------	-------------

Zdroj: vlastní zpracování na základě definice MPSV. Životní a existenční minimum. Dostupné na WWW: < <http://www.mpsv.cz/cs/3213> >.

Pokud osoba neprokazatelně projevuje snahu o zvýšení příjmu vlastním přičiněním, bude úroveň jejího živobytí (před dalším možným navýšením) shodná s jejím životním minimem. Částka živobytí je stanovena pro každou osobu individuálně, a to na základě hodnocení její snahy a možnosti. Pro stanovení živobytí rodiny se jednotlivé částky živobytí osob sčítají.

Částka živobytí je stanovena pro každou osobu individuálně, a to na základě **hodnocení její snahy a možností**. Osobě, která má příjem z výdělečné činnosti

a prokazatelně se snaží zvýšit si příjem vlastní prací, zvyšuje se částka živobytí o polovinu částky rozdílu mezi životním minimem osoby a existenčním minimem.

2.3 Zákon o hmotné nouzi a dobrovolnická služba

Jak jsem již uvedla v předchozí části, příspěvek na živobytí je základní dávkou pomoci v hmotné nouzi, která pomáhá osobě či rodině při nedostatečném příjmu.

Novela zákona o pomoci v hmotné nouzi stanovuje odlišná pravidla pro stanovení částky živobytí u osob, které pobírají příspěvek na živobytí méně než 6 měsíců a více než 6 měsíců. Výkon dobrovolnické služby (veřejné služby, veřejně prospěšné práce) dle zákona rozšiřuje možnosti příjemců dávek obdržet dávku pomoci v hmotné nouzi ve vyšší částce než člověk, který je méně aktivní.

Částka živobytí osob, které budou pobírat příspěvek na živobytí déle než 6 měsíců a musí si zvyšovat příjem vlastní prací a:

a) vykonávají dobrovolnickou nebo veřejnou službu v rozsahu alespoň 30 hodin měsíčně, dávka bude stanovena v částce životního minima zvýšeného o polovinu rozdílu mezi životním minimem osoby a existenčního minima;

b) vykonávají dobrovolnickou nebo veřejnou službu v rozsahu alespoň 20 hodin měsíčně nebo mají příjem z výdělečné činnosti a nebo pobírají podporu v nezaměstnanosti nebo při rekvalifikaci, dávka může dosáhnout životního minima;

c) nevykonávají dobrovolnickou nebo veřejnou službu v rozsahu 20 hodin měsíčně nebo nemají příjem z výdělečné činnosti a nebo nepobírají podporu v nezaměstnanosti nebo při rekvalifikaci, dávka odpovídá částce existenčního minima.

Zákon však dále ukládá, že osoby i přesto, že vykonávají dobrovolnickou popř. veřejnou službu ve stanoveném rozsahu 20 hodin měsíčně, jsou nadále povinny prokazovat orgánu pomoci v hmotné nouzi snahu o zvýšení příjmu vlastní prací (osobní návštěva zaměstnavatelů, inzerce, internetové nabídky). Pokud tuto snahu neprokáží, může jim být částka živobytí snížena o 20 % rozdílu mezi životním minimem osoby a existenčním minimem.

Dobrovolnická služba rozšiřuje možnosti pro osoby v hmotné nouzi, aby výše živobytí po určité době neklesla na existenční minimum, ale vede i k zachování

pracovních návyků u osob dlouhodobě setrvávajících ve stavu hmotné nouze (Ministerstvo práce a sociálních věcí. Pomoc v hmotné nouzi, mpsv.cz/cs/5).

Pokud však bude nezaměstnané osobě v hmotné nouzi pracovníky pověřených obecních úřadů, v souvislosti se zvýšením příjmů vlastní prací § 12 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, doporučena dobrovolnická služba v organizaci s akreditací, musí být tato dobrovolnická aktivita vykonávána v souladu se zákonem o dobrovolnické službě. S ohledem na specifickou dobrovolnické služby je nezbytné, aby orgán pomoci v hmotné nouzi dohodl s příslušnou organizací, která dobrovolnickou službu v jejím regionu organizuje, podmínky pro doporučení osob v hmotné nouzi pro tuto činnost. Jedna ze základních podmínek je však **svobodné rozhodnutí** osoby pobírající příspěvek na živobytí.

Pro aplikaci dobrovolnické služby u osob v hmotné nouzi vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR „Metodický pokyn č. 1/2009“ k limitům využití dobrovolnické služby. Jedná se o praktický postup nabídky a zajištění výkonu dobrovolnické služby (Metodický pokyn MPSV ČR č. 1/2009, k limitům využití dobrovolnické služby u osob v hmotné nouzi).

Oldřich Matoušek uvádí, že cílem sociální práce s nezaměstnanými je snížení jejich rizika sociálního vyloučení, k němuž dochází v rovině sociální, psychologické i ekonomické. *„Pomoc musí vždy přihlížet ke specifické situaci nezaměstnaného. Nezbytná je spolupráce s dalšími odborníky a znalost využitelných zdrojů podpory, které jsou pro klienta vhodné a dostupné. Jsou to zdroje nabízené státními organizacemi v rámci tzv. aktivní politiky nezaměstnanosti – úřady práce, job kluby, poradenská střediska. Jiné zdroje nabízí neziskový sektor, kde lze najít možnosti pro využití volného času nezaměstnaných apod.“* (Matoušek, Kodymová, Kolářková, 2005, s. 309).

Služby sociální práce plní u této cílové skupiny dvě základní funkce:

1. Zvládání bezprostředních důsledků nezaměstnanosti materiální, psychické a sociální deprivace dlouhodobě nezaměstnaných a jejich rodin. Nezaměstnanost narušuje psychiku, vztahy k partnerovi, dětem, sociálnímu okolí, sociální roli a schopnost zvládat další životní situace.
2. Pomáhají při návratu nezaměstnaných na pracovní trh, neboť dlouhodobá nezaměstnanost má mnoho objektivních i subjektivních příčin. Jde často o nízkou kvalifikaci, malou sebedůvěru, jindy o malou motivovanost,

mnohdy o postupnou ztrátu o práci a preferenci dávek (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2005).

Je nutné si uvědomit, že poskytované služby nezaměstnaným musí být provázané, proto služby sociální práce mají své nezastupitelné místo.

3 DÁVKY V HMOTNÉ NOUZI A DOBROVOLNICTVÍ

Městský úřad Staré Město vykonává svoji působnost ve správním obvodu celkem 6- ti obcí (Staré Město, Jalubí, Modrá, Salaš, Sušice a Velehrad). Abych vysvětlila, proč jsem přistoupila k nabídce dobrovolnické služby lidem dlouhodobě nezaměstnaným musím především zdůraznit sociální složení příjemců dávek v hmotné nouzi. V obci Staré Město žije velká romská komunita, potýkající se s nezaměstnaností. Jedná se především o olašské Romy, kteří dosahují zpravidla pouze základního vzdělání. Dále mám ve svém správním obvodu azylový dům pro muže, kde většinou jsou umístěny osoby potýkající se s problémy alkoholu, drogové závislosti, někdy i trestné činnosti. Těmto osobám není možné nabídnout dobrovolnickou službu. Naopak jiné osoby, pouze dlouhodobě nezaměstnané, které mají vykonávat veřejnou službu, odmítají spolu s těmito problémovými osobami, vůči kterým mají předsudky, ve veřejné službě pracovat, neboť mají pocit, že společnost je bude zařazovat na úroveň osob sociálně vyloučených, nepřizpůsobivých, z jejich hlediska méněcenných. Předpokládala jsem, že především pro tyto lidi bude vhodná nabídka dobrovolnické práce.

3.1 Osoby pobírající dávky v hmotné nouzi a dobrovolnické práce

Podrobněji se zaměřuji na využívání dobrovolnické práce u osob pobírajících dávky v hmotné nouzi, která jim poskytne možnost pobírat dávku ve stávající výši nebo i její možné navýšení a přispěje k odstranění důsledků jejich dlouhodobé nezaměstnanosti. Jedná se klienty hospodářsko-správního odboru, sociálního oddělení ve Starém Městě, kde pracuji.

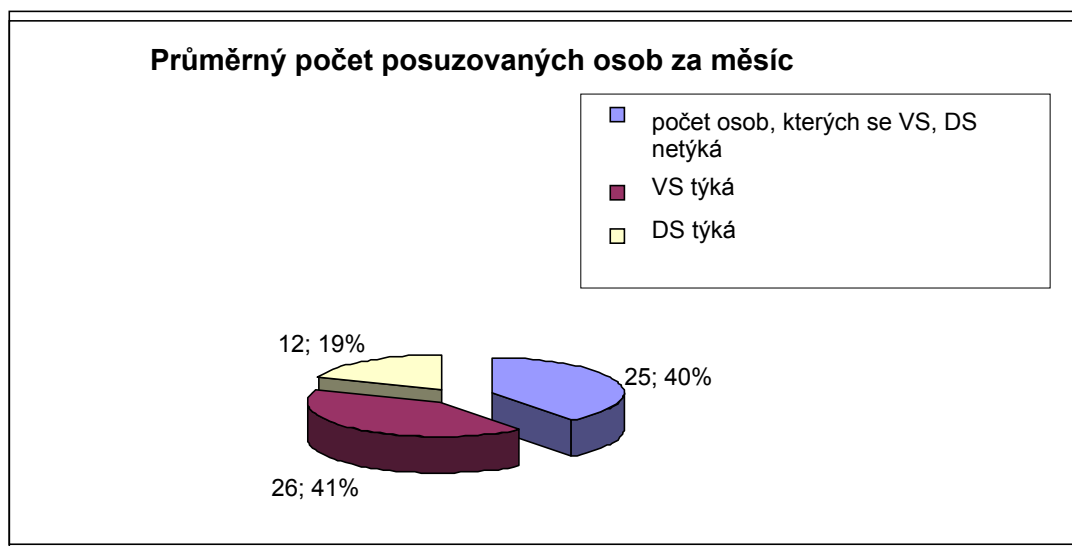
Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jak se v praxi odráží možnost uživatelů sociálních dávek využít dobrovolnické práce a tím si nejen zajistit zachování nebo zvýšení stávající sociální dávky, ale také zvýšit svoji způsobilost k samostatnému životu. Dalším cílem výzkumu je zjistit počet klientů – uživatelů sociálních dávek, vhodných pro nabídnutí dobrovolnické služby v praxi konkrétního sociálního oddělení ve Starém Městě a následně zjistit, zda a jakým způsobem nabídky využili.

K dosažení cíle výzkumu jsem použila analýzu spisových dokumentů (spisové dokumentace hospodářsko právního odboru, sociálního oddělení pověřeného

městského úřadu a databáze příjemců dávek v hmotné nouzi), dotazník, osobní rozhovory s klienty a analýzu kasuistik.

Z analýzy materiálů (výše uvedených spisových dokumentů) jsem zjistila, že od měsíce ledna 2010 do června 2010 bylo vyplaceno v průměru 73 dávek v hmotné nouzi měsíčně. Z tohoto počtu se týká 65 příspěvků na živobytí a 8 doplatků na bydlení. Z celkového počtu 65 posuzovaných osob dávek v hmotné nouzi měsíci lednu až červnu bylo průměrně měsíčně 38 klientů, na něž se vztahoval výkon veřejné či dobrovolnické služby (tj. 19 % - viz graf č. 1).

GRAF č. 1: Průměrný počet posuzovaných osob za měsíc

Zdroj: vlastní výzkum 1. 1. 2010 – 30. 6. 2010.

Na tomto místě je třeba zmínit, že jsem pro výběr respondentů zvolila účelový výběr respondentů (neboli výběr ad hoc či kvalifikovaný, zaměřený; výběr úsudkem). Tento účelový výběr se používá pro nevelké výběry a spočívá v tom, že výzkumník znalý kontextů zkoumané problematiky vybere prvky sám. Tento postup je velmi využívaný při kvalitativních zkoumáních (Reichel, 2009, s. 83), tj. při typu výzkumu, který jsem zvolila pro tuto bakalářskou práci.

Nevýhoda kvalitativního výzkumu spočívá především v jeho minimální reprezentativnosti (zobecnitelnosti na všechny podobné případy), avšak jeho výhoda spočívá mj. ve větší detailnosti popsané problematiky a ve využitelnosti pro praxi určitého konkrétního oboru činnosti (problematiky).

Výběr souboru pro výzkum byl tedy tvořen těmito 38 osobami – klienty, kteří v období od ledna 2010 do června 2010 pobírali dávky v hmotné nouzi a na něž se vztahoval výkon veřejné či dobrovolnické služby. Na základě znalosti sociální situace těchto klientů, pomoci vlastní metodiky a analýzou spisových dokumentací jsem vyčlenila pouze 12 osob vhodných pro dobrovolnickou službu, kterým byla tato dobrovolnická služba poté nabídnuta.

Následně jsem těmto dvanácti klientům rozdala dotazník, v němž jsem zjišťovala demografické údaje a zájem respondentů o dobrovolnickou službu. Dotazník odevzdalo osm respondentů.

Tři z nich souhlasili s rozhovory, v kterých jsem následně zjišťovala, jakým způsobem nabídku dobrovolnické služby využívají. Analýzu těchto třech rozhovorů spolu s analýzou údajů z dokumentů jsem zpracovala ve třech kasuistikách.

3.2 Výkon dobrovolnické služby v zařízení sociálních služeb

Klienti, osoby pobírající dávky v hmotné nouzi, vhodní pro zařazení na dobrovolnickou službu se zaregistrovali přes Oblastní charitu Uherské Hradiště, která má akreditaci na tuto službu. Tuto službu zajišťovali a zajišťují v Sociálních službách Uherské Hradiště.

Jedná se o Domov pro seniory v Uherském Hradišti, který je jedním ze zařízení Sociálních služeb Uherské Hradiště. Sociální služby Uherské Hradiště jsou příspěvkovou organizací Zlínského kraje. Sídlo domova pro seniory je v klidové části Uherského Hradiště, je situován v prostorné zahradě nedaleko nemocnice.

Ubytovací prostory slouží pro 159 uživatelů ve 45 jednolůžkových pokojích a 57 dvoulůžkových pokojích s umyvadlem, sociálním zařízením a lodžii.

Zařízení realizuje v souladu se zákonem č. 108/2006 Sb., pobytové služby osobám na základě zjištěných potřeb, zájmů, dovedností a potencionálních možností uživatele, které jsou zaznamenány v individuálním plánu rozvoje uživatele služby, který se sepisuje s uživatelem při nástupu do domova pro seniory. Služby jsou poskytovány dle standardů kvality v sociálních službách, metodických pokynů a postupů a vnitřních pravidel domova.

Při práci s dobrovolníky zařízení vychází ze zpracovaného standardu kvality sociální služby číslo 8 s názvem „*Manuál – návaznost na další dostupné zdroje*,”

zprostředkování služeb a jiných kontaktů“. Dobrovolníci do organizace přichází prostřednictvím dobrovolnické organizace - Oblastní charity Uherské Hradiště. S každým dobrovolníkem je právě prostřednictvím dobrovolnické organizace uzavřena smlouva o dobrovolnické práci. Její součástí je i pojištění dobrovolníka pro jím způsobené škody v organizaci, v níž dobrovolnou práci vykonává.

Práci takto registrovaných dobrovolníků využívá domov pro seniory především k činnostem, při nichž není požadováno odborné vzdělání. Pomoc dobrovolníků je využívána při pořádání různých kulturních akcí, dobrovolníci často pracují jako společníci klientů (rozhovory, četba, doprovod při procházkách, zprostředkování komunikace mezi klientem a vnějším světem apod.).

V případě, že by dobrovolník vykonával odbornou činnost, musí splňovat vzdělání dle zákona 108/2006 Sb., popř. jiných zákonů dle výkonu povolání.

3.3 Osoby pobírající dávky v hmotné nouzi jako dobrovolníci

Pro práci s klienty pro doporučení dobrovolnické práce jsem si vytvořila vlastní metodiku, dle které si následně tipuji vhodné klienty pro tuto práci. Stanovila jsem si základní předpoklady klienta vhodného na zařazení pro dobrovolnickou práci:

- klient musí mít bezúhonný,
- musí být komunikativní a mít kladný vztah k lidem,
- není veden v psychiatrické ambulanci se závažným psychiatrickým onemocněním, závislostí na alkoholu či drogově závislý,
- musí být spolehlivý.

Pokud klient splňuje tato základní pravidla, je seznámen s možností práce dobrovolníka, možnost navštívení a doporučení neziskové organizace, která má na tuto práci registraci. Pak záleží na něm samotném, zda si tuto práci vybere a zaregistruje se jako dobrovolník.

V období leden až červen 2010 jsem 12 vybraných osob, které svým vzděláním, přístupem a aktivitou mají předpoklad k výkonu dobrovolnické služby, požádala formou dotazníku o sdělení následujících údajů: délka doby bez zaměstnání, pohlaví, věk, zda mají zájem o dobrovolnickou službu, jejíž náplň, obsah poslání, jsem předem vysvětlila. Z účelového výzkumného souboru pouze osm osob údaje do dotazníku skutečně vyplnilo

V následujících tabulkách uvádím demografickou charakteristiku dotazovaných klientů, jejich zájem o dobrovolnickou službu a jejich spokojenost s částkou existenčního minima:

TABULKA č. 3: Délka doby bez pracovního poměru

délka doby bez pracovního poměru	počet osob
do 2 let	2
do 5 let	4
do 10 let	2
Celkem	8

Zdroj: Vlastní zpracování.

TABULKA č. 4: Pohlaví respondentů

pohlaví	počet osob
žena	4
muž	4
celkem	8

Zdroj: Vlastní zpracování.

TABULKA č. 5: Věk respondentů

věk respondentů	počet osob
do 30 let	2
31 - 49 let	3
nad 50 let	3
celkem	8

Zdroj: Vlastní zpracování.

TABULKA č. 6: Zájem o dobrovolnickou službu

zájem o dobrovolnickou službu	počet osob
ano	6
ne	2
celkem	8

Zdroj: Vlastní zpracování.

TABULKA č. 7: Uspokojení s částkou existenčního minima

Spokojenost s částkou existenčního minima	počet osob
ano	0
ne	8
celkem	8

Zdroj: Vlastní zpracování.

Z osmi vrácených dotazníků, které jsem rozdala pro doporučení na dobrovolnickou práci, jsem zjistila, že poměr žen a mužů je stejný. Jsou zastoupeny tři věkové kategorie, ve věku do 30 let jsou dva respondenti, po třech respondentech je v kategoriích 31-49 let a nad 50 let. Z věkové hranice můžu usuzovat, že právě osoby středního věku, které pobírají dávky v hmotné nouzi, se více potýkají se znovu začleněním do pracovního procesu a hůře nacházejí práci. Žádný z respondentů nebyl spokojen s částkou existenčního minima, zájem o dobrovolnickou službu mělo 6 respondentů.

Možnost získání dobrovolnické práce může pomoci odbourat důsledky jejich současné nezaměstnanosti a zvýšit jejich stanovené částky živobytí pro dávku v hmotné nouzi.

Dlouhodobé důsledky nezaměstnanosti na jedince mohou způsobit:

- rozbití struktury denního času a vůbec změnu vnímání času, a s tím související deprivaci z absence pravidelných činností;
- sociální izolaci plynoucí z redukce sociálních kontaktů;
- ztrátu participace na cílech širších skupin a společenství;
- ztrátu statusu neboli sociální důstojnosti či prestiže připisované osobě na základě jejího postavení v dané společnosti a důsledky této ztráty pro osobní identitu a sebeúctu nezaměstnaného jedince;

- rozklad rodinných vztahů a změny postavení v rodině;
- ztrátu hodnot a respektu k veřejným autoritám, vydělení se z hlavního proudu společenského života, spojeného s činnostmi chápanými společností jako asociální (Mareš, 1998).

3.4 Rozbor konkrétních případů/ kasuistik

Co je kasuistika? Kasuistika, nebo-li případová studie, může být chápána buď jako popis jednotlivých případů, např. vznik, průběh či odstranění povahové vlastnosti a může se týkat jedince i skupiny lidí či instituce (Maňák, Švec, Švec, 2005, s.51).

Alois Surynek, Růžena Komárková a Eva Kašparová (2001, s. 134) uvádějí, že „případové studie jsou detailním popisem zkoumaného sociálního a sociálně psychického jevu, popisem soustředěným na jeden případ v konkrétní situaci.“ Při zpracování případové studie postupuje se od detailního uchopení faktů k analýze vztahů, k objasňování faktorů, které situaci ovlivňují, a končí vytvořením celistvého obrazu.

Na úvod před rozbohem a zpracováním kasuistik chci připomenout, že zákon o Životním a existenčním minimu stanovuje částku živobytí jednotlivce ve výši 3126,- Kč. Jedná se o osobu, která není společně posuzována s dalšími osobami.

Životní minimum společně posuzovaných osob je odstupňováno podle osob, a to podle věku, od nejstarší po nejmladší osobu. Životní minimum první osoby v pořadí představuje částku 2 880,- Kč a jako druhé v pořadí 2 600,- Kč. Pokud jde o společně posuzované osoby, životní minimum osob, se stanoví jako souhrn částek životního minima všech těchto osob.

Kasuistika č. 1

Matka (53 let) společně posuzovaná se svobodným synem (32 let), neboť bydlí spolu ve společné domácnosti. Dávku v hmotné nouzi pobírá od roku 2009, předtím pobírala sociální dávku na základě zákona o sociální potřebnosti, neboť syn nebyl jako společně posuzovaná osoba. Žijí spolu v rodinném domku, matka je v evidenci uchazečů o zaměstnání od roku 1999, syn nastoupil do evidence uchazečů

o zaměstnání koncem roku 2008. Matka jako žadatelka má doloženo potvrzení o nutnosti dietního stravování.

Svou dlouhodobou nezaměstnanost žadatelka zdůvodňuje zdravotními potížemi, ke kterým se přidružily i psychické potíže, kvůli nimž není schopna soustavně pracovat. Obě společně posuzované osoby nemají příjem z výdělečné činnosti, nepobírají podporu v nezaměstnanosti ani rekvalifikaci a nepatří mezi osoby, u kterých se nezkoumá snaha zvýšit si příjem vlastní prací.

Pro zachování částky živobytí musí od měsíce ledna 2010 vykonat alespoň 20 hodin veřejné či dobrovolnické práce. Do konce měsíce prosince 2009 pobírali částku živobytí dvou společně posuzovaných osob, navýšenou o 1 000,- Kč z důvodu zvýšených nákladů na dietní stravování. Od měsíce ledna 2010 mají nárok na dávku pouze v částkách existenčního minima, která bude navýšena pouze o dietní stravování. Byli seznámeni s možností zachování stejné výše příspěvku nebo s možností jejího navýšení při nástupu na veřejnou či dobrovolnickou službu. Možnost veřejné služby odmítli. Po informaci a seznámení se s možností dobrovolnické služby okamžitě pozitivně reagovali, neboť žadatelka ráda komunikuje s lidmi, navíc jejím koníčkem je pečení a ruční práce. Měla pocit, že by mohla být nějakým způsobem užitečná. Její syn jako společně posuzovaná osoba k ní velmi inklinuje, zapojí se proto do činnosti, kterou bude provádět matka. I pro něj, dle jeho sdělení, by byla veřejná služba „ponížením“ v jeho okolí.

V měsíci lednu 2010 matka se synem navštívili organizaci Oblastní Charity v Uherském Hradišti, která organizuje dobrovolnickou službu, zaměřenou zvláště na dobrovolnickou pomoc v domovech pro seniory a domovech pro zdravotně postižené. V průběhu zjišťovaného období obě tyto osoby, jak žadatelka, tak i její syn, pracují jako dobrovolníci v Domově pro seniory v Uherském Hradišti, kde každý měsíc odpracují nejméně 30 hodin. Příspěvek na živobytí se jim zvýšil, neboť pokud mají odpracováno více než 30 hodin, částka životního minima se jim ještě navyšuje o polovinu rozdílu mezi částkou životního a existenčního minima. V měsíci prosinci 2009 pobírali dávku v částce 6 480,- Kč, po nástupu na dobrovolnickou činnost, kterou vykonávají alespoň 30 hodin měsíčně, se dávka zvýšila na 7 200,- Kč.

TABULKA č. 8: Rozbor výplaty příspěvku na živobytí leden 2010 – červen 2010

	EM pro 2 osoby	Navýšení dle § 25 - § 29	DS 30 hodin	Výše PnŽ
Leden 2010	4 040 Kč	1 440 Kč	720 Kč	7 200 Kč
		1 000 Kč		
Únor 2010	4 040 Kč	1 440 Kč	720 Kč	7 200 Kč
		1 000 Kč		
Březen 2010	4 040 Kč	1 440 Kč	720 Kč	7 200 Kč
		1 000 Kč		
Duben 2010	4 040 Kč	1 440 Kč	720 Kč	7 200 Kč
		1 000 Kč		
Květen 2010	4 040 Kč	1 440 Kč	720 Kč	7 200 Kč
		1 000 Kč		
Červen 2010	4 040 Kč	1 440 Kč	720 Kč	7 200 Kč
		1 000 Kč		

Zdroj: vlastní výzkum 1. 1. 2010 – 30. 6. 2010.

Kasuistika č. 2

Rozvedená žena žije sama ve vlastním dvoupokojovém bytě. Je v evidenci uchazečů o zaměstnání, má středoškolské vzdělání. Příspěvek na živobytí pobírá od června roku 2009. Nemá příjem z výdělečné činnosti, nepobírá podporu v nezaměstnanosti nebo při rekvalifikaci. Výživné rozvedené manželky není stanoveno, z důvodu, že je rozvedena více jak 10 let a s manželem se již majetkově vypořádali. Nepatří mezi osoby, u kterých se nezkoumá snaha zvýšit si příjem vlastní prací, proto pro zachování částky životního minima musí odpracovat již v měsíci prosinci 2009 veřejnou či dobrovolnickou službu v rozsahu alespoň 20 hodin. V měsíci prosinci byla veřejná služba odmítnuta.

Částka živobytí se jí snížila na existenční minimum jednotlivce tj. 2 020,- Kč. V lednu však projevila zájem o možnost dobrovolnické služby. Sama si zjistila možnost výkonu dobrovolnické služby v Oblastní charitě v Uherském Hradišti, která je v regionu jedním z poskytovatelů této služby. Byla zařazena jako dobrovolník taktéž v Domově pro seniory v Uherském Hradišti. Zde se zařadila mezi dobrovolníky jako společnice seniorů. Od ledna 2010 vykonávala tuto službu v počtu nejméně 30 hodin měsíčně. Její částka živobytí se od měsíce února 2010 navýšila z částky životního minima jednotlivce 3 126,- Kč na částku 3 679,- Kč. V lednu 2011

byla dávka v hmotné nouzi odejmuta, neboť klientce byl nabídnut pracovní poměr v zařízení, kde prováděla dobrovolnickou službu.

TABULKA č. 9: Rozbor výplaty příspěvku na živobytí leden 2010 – červen 2010

	EM pro 1 osobu	Navýšení dle § 25 - § 29	DS 30 hodin	Výše PnŽ
Leden 2010	2 020 Kč			2 020 Kč
Únor 2010	2 020 Kč	1 106 Kč	553 Kč	3 679 Kč
Březen 2010	2 020 Kč	1 106 Kč	553 Kč	3 679 Kč
Duben 2010	2 020 Kč	1 106 Kč	553 Kč	3 679 Kč
Květen 2010	2 020 Kč	1 106 Kč	553 Kč	3 679 Kč
Červen 2010	2 020 Kč	1 106 Kč	553 Kč	3 679 Kč

Zdroj: vlastní výzkum 1. 1. 2010 – 30. 6. 2010.

Kasuistika č. 3

Muž 50 let, v evidenci uchazečů o zaměstnání 10 let. Nejprve pečoval o své prarodiče, poté když zemřeli, požádal o dávku v hmotné nouzi. Uvádí neustále své zdravotní problémy, opakovaně žádá o přiznání invalidity III. stupně (dříve plné invalidity). Ta mu byla zamítnuta, ale dle jeho sdělení fyzickou práci nemůže vykonávat. Mimo dávky v hmotné nouzi pobírá příspěvek na bydlení ze státní sociální podpory.

Aby byla zachována výše příspěvku na živobytí, navrhla jsem mu možnost práce dobrovolníka v Domově pro seniory, kde by pracoval jako společník. Tuto práci přijal a zapojil se do práce jako dobrovolník v Oblastní charitě Uherské Hradiště, která má akreditaci na dobrovolnickou službu.

Dobrovolnickou práci vykonával pouze 4 měsíce, práci ukončil z důvodu zdravotních problémů. Pobírá příspěvek na živobytí ve výši existenčního minima, nejsou důvody pro jeho zvýšení na životní minimum jednotlivce.

TABULKA č. 10: Rozbor výplaty příspěvku na živobytí leden 2010 – červen 2010

	EM pro 1 osobu	Navýšení dle § 25 - § 29	Výše PnŽ
Leden 2010	2 020 Kč		2 020 Kč
Únor 2010	2 020 Kč	1 106 Kč	3 126 Kč
Březen 2010	2 020 Kč	1 106 Kč	3 126 Kč
Duben 2010	2 020 Kč	1 106 Kč	3 126 Kč
Květen 2010	2 020 Kč	1 106 Kč	3 126 Kč
Červen 2010	2 020 Kč		2 020 Kč

Zdroj: vlastní výzkum 1. 1. 2010.

Tabulka zobrazuje, že v měsíci prosinci 2009 muž neodpracoval alespoň 20 hodin veřejné či dobrovolnické služby, tudíž se jeho příspěvek na živobytí snížil na částku existenčního minima, tzn. příspěvek na živobytí se snížil o 1 106,- Kč v měsíci lednu 2010. Další měsíce byla dávka v hmotné nouzi zvýšena na životní minimum jednotlivce tj. 3 126,- Kč. Poté opět klesla na existenční minimum, neboť nebyly plněny podmínky navýšení.

Na výše uvedeném rozboru kasuistik uvádím vliv výkonu dobrovolnické služby na výši poskytnuté dávky v hmotné nouzi.

ZÁVĚR

V první kapitole mé bakalářské práce vysvětluji terminologii dobrovolnictví, zmiňuji historii dobrovolnictví, typy a charakteristiky dobrovolné práce v návaznosti na osoby dlouhodobě nezaměstnané.

Druhá kapitola obsahuje legislativní úpravy pro dobrovolnickou práci a základní obsah zákona o hmotné nouzi, podle kterého se přiznávají a vyplácejí dávky v hmotné nouzi. Od působnosti tohoto zákona se snížil počet příjemců dávek, ale nadále zde zůstává velká skupina osob, které mají problémy znovu se zařadit do pracovního procesu, a to na základě věku, nízkého vzdělání či ztráty sociálních kompetencí. Zavedením institutu dobrovolnické služby v roce 2009 bylo umožněno osobám, které ztratily dlouhodobě zaměstnání, znovu si obnovit své pracovní schopnosti a dovednosti, s tím, že mají povinnost v dohodnutých dnech přijít do zařízení a věnovat se klientům. Z výše uvedeného rozboru je však zřejmé, že ne každý dlouhodobě nezaměstnaný může tuto práci vykonávat.

Třetí kapitola práce se věnuje analýze tří případů (kasuistik) osob, které využívají možnosti dobrovolnické služby k dosažení nároku na dávky v hmotné nouzi. Z celkového počtu klientů na dávkách v hmotné nouzi, bylo vhodných k zařazení na dobrovolnickou službu pouze 12 osob. Z tohoto počtu využilo nabídky pouze 8 klientů, i přesto že se zde nabízí finanční motivace. Musím podotknout, že při zpracování mé bakalářské práce, se podařilo jedné klientce z uvedených osmi, zařadit se do pracovního procesu, neboť jí byla nabídnuta práce v zařízení, kde vykonávala dobrovolnickou práci.

Z tohoto nízkého počtu klientů je zřejmé, že ne všichni i když mají možnost, se chtějí pracovně zařadit, získat si pracovní návyky a tím si zvýšit i svůj příjem. Z uvedených rozborů vyplývá, že je nutné klást neustálý důraz na sociální práci s klienty a pomáhat je vychovávat, tak aby pociťovali vlastní odpovědnost za svůj život.

SEZNAM LITERATURY A ZDROJŮ

1. *Manuál – návaznost na další dostupné zdroje, zprostředkování služeb a jiných kontaktů*. Domov pro seniory Uherské Hradiště: vnitřní předpis, 2010.
2. MAŇÁK, J., ŠVEC, Š., ŠVEC, V., *Slovník pedagogické metodologie*. Brno: PAIDO, 2005. 134 s. ISBN 80-7315-102-2
3. MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. 172 s. ISBN 80-901424-9-4.
4. MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J., *Sociální práce v praxi*. 1. vydání. Praha: PORTÁL, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.
5. *Metodický pokyn MPSV ČR č. 1/2009, k limitům využití dobrovolnické služby u osob v hmotné nouzi*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2009.
6. NOVOTNÝ, M., STARÁ, I. *Využití dobrovolníků v nemocnicích: metodický manuál k dobrovolnictví v nemocnicích*. Praha: Hestia – Národní dobrovolnické centrum, 2001. 32 s.
7. *Rádce pro neziskové organizace (Sborník materiálů moderní školy pro neziskovky)*. Olomouc: Epico, 2001. 212 s.
8. REICHEL, J. *Kapitoly z metodologie sociálních výzkumů*. 1. vydání. Praha: GRADA, 2009. 192 s.. ISBN 978-80-247-3006-6.
9. SURYNEK, A., KOMÁRKOVÁ, R., KAŠPAROVÁ, E., *Základy sociologického výzkumu*. 1. vydání. Praha: Management Press, 2001. 162 s. ISBN 80-7261-038-4.
10. TOMEŠ, I., *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1. vydání. Praha: PORTÁL, 2010. 440 s. ISBN 978-7367-680-3.
11. TOŠNER, J., SOZANSKÁ, O. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. 2. vydání. Praha: PORTÁL, 2006. 152 s. ISBN 80-7367-187-6.
12. VITOUŠOVÁ, P., *Motivace pro práci v neziskovém sektoru – závěrečná*

práce kurzu Řízení neziskových organizací. Praha: Agnes, 1998.

13. *Vyhláška č. 505/2006, kterou se provádí zákon o sociálních službách.*
14. *Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.*
15. *Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.*
16. *Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu.*
17. *Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě.*
18. *Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.*

Elektronické zdroje:

19. *Dobrovolné organizace /on line/. [citováno 1. 3. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.dobrovolnik.cz>>.*
20. *Druhy dobrovolnictví /on line/. [citováno 1. 3. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://dobrovolnik.cz/oblasti-dobrovolnictvi/druhy-dobrovolnictvi>>.*
21. *Historie dobrovolnictví /on line/. [citováno 1. 3. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.dobrovolnik.cz/informace/historie-dobrovolnictvi>>.*
22. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Pomoc v hmotné nouzi. /on line/. [citováno 12. 2. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://mpsv.cz/cs/5>>.*
23. *Ministerstvo vnitra ČR. Seznam akreditovaných projektů /on line/. [citováno 28. 2. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/seznam-akreditovanych-projektu.aspx>>.*
24. *TOŠNER, J. Dobrovolnictví v české společnosti /on line/. [citováno 28. 2. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.dobrovolnik.cz/oblasti-dobrovolnictvi/druhy-dobrovolniku>>.*
25. *Všeobecná deklaráce o dobrovolnictví /on line/. [citováno 28. 2. 2011]. Dostupné na WWW: <dobrovolnik.cz/oblasti-dobrovolnictvi/vseobecna-deklarace-o-dobrovolnictvi>.*

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

TABULKA č. 1: Částky životního minima.....	17
TABULKA č. 2: Částky existenčního minima	17
TABULKA č. 3: Délka doby bez pracovního poměru.....	25
TABULKA č. 4: Pohlaví respondentů	25
TABULKA č. 5: Věk respondentů.....	25
TABULKA č. 6: Zájem o dobrovolnickou službu	26
TABULKA č. 7: Uspokojení s částkou existenčního minima	26
TABULKA č. 8: Rozbor výplaty PnŽ leden 2010 – červen 2010.....	29
TABULKA č. 9: Rozbor výplaty PnŽ leden 2010 – červen 2010	30
TABULKA č. 10: Rozbor výplaty PnŽ leden 2010 – červen 2010.....	31
GRAF č. 1: Průměrný počet posuzovaných osob za měsíc.....	22

VYSVĚTLIVKY ZKRATEK

EM	Existenční minimum
ŽM	Životní minimum
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MVCR	Ministerstvo vnitra
VS	Veřejná služba
DS	Dobrovolnická služba

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Irena Čechalová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Miroslav Dopita, Ph.D.
Rok obhajoby:	2011

Název práce:	Dobrovolnická práce v návaznosti na dávky v hmotné nouzi
Název v angličtině:	Voluntary Work Following the Benefits in Poverty
Anotace práce:	Bakalářská práce je zaměřena na dobrovolnickou práci v návaznosti na dávky v hmotné nouzi. Cílem práce je analýza možností uživatelů sociálních dávek využít dobrovolnickou službu, a tím zajištění si stávající výše příspěvku na živobytí popř. jeho navýšení. Využití dobrovolnické služby má taktéž pomoci znovu získat pracovní návyky a najít začlenění do pracovního života. Výzkum práce je zaměřen na počet klientů vhodných pro nabídnutí dobrovolnické práce u osob pobírajících dávku v rámci působnosti konkrétního pověřeného úřadu.
Klíčová slova:	Dobrovolnická práce, hmotná nouze, životní minimum, existenční minimum
Anotace v angličtině:	The thesis is focused on volunteer work in relation to benefits in material need. The aim of this work is analyzing how users take advantage of social benefits volunteer service, thereby ensuring the current level or increase of living allowance. The use of volunteer services also helps to regain work habits and find the integration into working life. The research work is focused on the number of clients suitable for offering voluntary work for people receiving benefits under the scope of the specific charge of the office.
Klíčová slova v angličtině:	Volunteer labour, material need, living wage, the subsistence minimum
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	37 stran
Jazyk práce:	český jazyk